

Botanikk i lyrikk, poesi og litteratur

Halvor Aarnes 2003.

Asbjørnsen, P. Chr. & Moe, Jørgen

Samlede eventyr. Gylden Norsk Forlag 1973.

Bjørnen og Reven. 3 De skulle ha åker i sameie.

; men dersom han kom opp i denne linden om morgenen, mens det var dugg på bladene, og han tok av duggen og smurte på øynene sine, så fikk han synet sitt igjen;

Fra *Tro og utr* Orden 3. bnd. s. 171

... og *der* er en frukthage med epler i, som er slik at den som eter av dem, sover i tre jamdøger etter. Fra *Det blå båndet*. 3. bnd. s. 21

... og lot henne sitte igjen i lyngen under en enerbusk; hun kunne gjerne spise bær, sa hun, bare hun sa tre ganger:

"Jeg spiser av enebær blå
med Jesu Kors oppå;
jeg spiser tyttebær rød
med Jesu Pine og Død".

Fra *Tuffefolket på Sandflesa*. 3 bnd.

... og så kom de til en stor kobberskog; trær og grener og blad og blomster og all ting var av kobber.

.... og før hun visste av det, hadde hun et gulleple i hånden.

Fra *Kari Trestakk* 3. bnd.

..., så la meg få et kvartel rug og et kvartel hvete, så får jeg vel prøve.

Fra *Askeladden som stjal sølvendene til trollet*. 3. bnd.

Øverst oppe på det skulle kongsdatteren sitte med tre gullepler i fanget, og den som kunne ri opp og ta de tre gulleplene, skulle få henne og halve riket.

...; for hver jonsokknatt, når graset sto gildest og frodigst, ble slåttenga rent svartbeitet,...

Fra *Jomfruen på glassberget*. 3 bnd.

Rundt om meg i bakken blomstret spireaer, skabioser, blåklokker, nardus og den røde, yppige geitrams. Over meg vaiet bjerkenes svevende grener, og nede ved elven tittet forglemmegeier frem mellom frodig voksende stargress,...

Fra *En aften ved Andelven*. 3. bnd.

En halling med kvannerot 3. bnd

..., bladene på bjerken rørte seg nesten ikke, og da vi kom opp av stien gjennom engene, så vi enu at duggerperlene funklet på kløveren og i maristakkens foldete blad. Rundt bredden sto lyngen i blomst, men ute på myren vinket nøkkerosens gule prektige beger, den skjeggete bukkebladblomst og den sirlige myrkonglen mot oss.

Fra *Huldreætt*. 3. bnd.

En vestlandsk skovdal 3. bnd.

Det var en gang en konge som hadde en hage. I den hagen sto et epletre, og på det epletreet vokste hvert år et gullepe;...

Tre hundre mil bakenfor det fjellet er det en gullforgylt lind med gullblad,...

Fra *Gullfuglen* 2. bnd.

Litt lenger fram kom hun til et epletre, og det var så fullt med epler at alle grenene var bøyd mot jorden.

Fra *Mannadatteren og kjerringdatteren*. 2. bnd.

"Toll, furu, tyri!" brummet bjørnen. "Ask, or eik!" skrek reven.

Fra *Bjørnen og reven* 2. De vedder om flesk og humlebol. 2. bnd.

Rett som det var, fant høna et byggkorn, og hanen en humlekoll, og så skulle de gjøre malt og brygge juleøl.

Fra *Hanen som falt i bryggeketet*. 2. bnd.

Den andre morgenen satte hun seg til å leke med gulleplet utenfor vinduene i slottet.

Fra *Østenfor sol og vestenfor måne*. 1. bnd.

Bjerregaard, H.A.:

Finberg: Endelig overstått. Puh! Det var en infernalsk tur; jeg trodde vi var blitt forhekset og fordømt til å vandre omkring blant disse forbistrede fjellene. Hansen: "Forbistrede fjellene"? Å, venen min, det er ei rein gullgruve. Sjå her, her i kassa mi har eg over tjue slag fjellplantar. Sjå til dømes denne Saxifraga; herleg eksemplar. Fra *Fjelleventyret*. Det første norske nasjonalromantiske skuespill.

Bjørnson, Bjørnstjerne:

"Kjærlighet er hele knoppen,
hele blomsten, hele frukten.
Enda, når av vintertukten
kvisten bryter, ropes: stopp'en!
Stans så heller selve livet;
mellom vei er ikke givet."

"Shed no tear! O shed no tear!
The flower will bloom another year.
Weep no more ! Weep no more!
Young buds sleep in the root's white core"
Fra *Magnhild*

Tung tok stormen i gamle trær,
vinteren red over sletten;
ute stod bondens korn, og kulden
brøt det skjelvende ned.
Granen føk full. Men bjerken
ristede redd hver sneflokk av.
Alle de lave busker
bøyes ned og frøs.
Fra *Arnljot Gelline*

- "ennom vi kledde fjellet?" sa
eneren til furuen på den andre siden.
"Skulle det være noen, måtte det vel bli vi",
sa furuen; den tok seg i skjegget og så
bortover til bjærken: "Hva mener du?"
Fra *Arne* (1858)

"Mannen var rik; en stor nøtteskog lå på hans eiendom, og det var visst at en av de vakreste solskinnsdager i høsttiden var en flokk muntre jenter samlet hos ham for å plukke nøtter".
Fra *Arne* (1858)

"Gutten en fløyte av selju skar,
av selju skar-
og prøvde om tonen der inne var,
der inne var.
Fra *Arne* (1858)

"Undrer meg på hva jeg får se
over de høye fjelle ?
Øyet møter nok bare sne.
Rundt omkring står det grønne tre,
ville så gjerne over;-
tro, når det reisen vover ?"

Fra Arne (1858)

Treet sto ferdig med blad og med knopp
"Skal jeg ta dem?" sa frosten og pustede opp.
"Vei kjære, la dem stp
til blomster sitter på!"
ba treet, og skalv i fra rot og til topp.

Treet fikk blomster, så fuglene sang.
"Skal jeg ta dem?" sa vinden og viftet og sang.
"Nei, kjære, la dem stå til bæret sitter på!"-
ba treet, i venden der det dirrende hang.

O treet fikk bær under soløyets glød.
"Skal jeg ta dem?" sa jenten så ung og så rød.
"Ja, kjære, du kan så mange du vil ha!"-
sa treet og greinen det bugnende bød.
Fra Arne (1858) ??

Falkberget, Johan:

"Finnskjeggen er det fattigste strå på jord - uten blad og blomst, grå som en vargpels, stri og strittende - i sannhet, den vokser på stengrunn! Den nærer seg av den skrinne livløse jord som såvidt dekker undergrunnens kuplong og kampesten; det ville være ubillig å kreve at den skulle té seg lik roser og liljer i Sarons dal. På den åpne værharde slette må den stå - der sønnenvind og nordenvind kappes om å feie med kjempestore soplimer sneen inn i vierkrattet og enerkjerrere rundt omkring - så barfrosken får fritt spillerom der fra den tidlige høst til den sene vår. Når slåttekarene kommer med sin blankslipte ljà på akselen og brynstokken i belteremmen, går han likegyldig over finnskjeggåsen uten å ofre den en tanke; finnskjegg er bukfull og beitende mule rører den sjelden eller aldri. Og likevel! Om finnskjeggen ikke sto der på sletten ville fjellet ha vært enda fattigere enn det er - for det er ikke bare nordenvinden som tumler seg på kåsen, huier og huserer høst og vintertid, men også den milde sønnenvind - den med sol i - gjester den --- og da synger finnskjeggen sin stille fattigmannssang". Fra *Christianus sextus*. I hammerens tegn.

Garborg, Arne:

"Spegilen og alt som kunde blenkje var på vanelg vis umbundi med kvit duk; yvi dukane kransar av mellebærlauv." Fra *Fred*

"Frametter steingjerde og vegkantar og i solbakkane tok det til å grønke med friske strå og gulne og gløde med nyfodd hestebloom og tiriltunge. Smørblid vatsblom lyste i myrhol og bekkjefar; ungt lauv spratt og sprang ut og hengde sitt lette flor um livnande lungdar. Pors og vier og frisk lyng tippa og toppa i myr og mark med heit, biter kryddedåm". Fra *Fred*

"Det hadde vorti lite høy i år; dei laut hjelpe seg med ymse slag til kreturi. Raunbork var god; dei gamle raunane i hagen fall ein for ein, so det tilslutt berre stod att eit par av de eldste, den med skjoreiret i, og so ein som mest var utgjengin". Fra *Fred*

"Våren var komin; nordvesten tok si tyngjande hand burt ifrå landet, og alt livna upp. Lynget friska på seg og myrane grønka. Hestebloomane glødde i bakkane som brennande ljøs. Stykmorblomen slo upp sine blåe augo, bljuge, bedande barneaugOrden Knoppar svall og sprang; fuglar lokka og leika. Borni kom heim frå mark og myr so glade at dei lo: "Vibo er komo! Mor, vibo er komo!" I staden for nordvesten med sitt tunge ålvor og sin seige stødleik kom den linne, lettlynde vårvinden, som blistra og blakra frå alle kantar og spela seg med alt, med bylgje og blom, med lauv og lyng, med presteskjegg og med gjentelokk, med gravkransar og med brurstas. I denne fjasande vårhæsen turka dei våtaste fæn. Og alt som kunde gro grodde og alt som kunde æse æste; men det som var sjukt blautna og svall og avla i seg sjølv spirur og kimar i mylr og mengd til sin eigin undergang". Fra *Fred* (1892)

"Men høyet var standande i sine såtur til det vart svart, og paddur og frosk bygde seg reir der, og livde godt og fekk sønir og døtrar. Ein sur snik av rotnande høy breidde seg yvi landet som ei uhyggje; men den engi som stod, regnde ned og rotna på stuvun; åkeren like eins. Dei gildaste åkerflekkane laut dei slå og

bruka upp til grønfôr".

Fra *Fred* (1892)

"Alt livet er sol-kraft, sol-eld, skynar eg um natti. Når soli er burte, sloknar me". Fra *Den burtkomne Faderen*

"Han var her med ein potteblom, eit lite fint ungt tre; det hev alt knuppar og sprett snart. "Dette," segjer han, "hev eg tigga meg til; og du skal ha det til å sjå på no, då det tek til å vårast. Men du skal sjå vel på det. Veit du kva mystik er? Når du ser på slik ein blom, og ser at han veks, so ser du det mystiske. Ser du? I den vesle potta er der ein neve svart jord. Av den neven svart jord lagar denne vokstren det du her ser: Rot, legg, grein, kvist; so blad og knupp; so blomar og frukti. Men alt ihop og kvar serskild ting so forunderleg gjennomtenkt og gjennomført. Alt ihop og kvar serskild ting i formir so fine, at ingin kunstnar kunde finne på slikt, og med litir so utsøkte, at våre største målarar med all sin teknik og alle sine fargar ikkje kan gjera det etter. Alt dette fær slik ein vokstr fram av ein neve svart mold. Or den moldklumpen reint ut strøymar det fram med formir og fargar og utenkt fagerdom. Det er som blomen hadde røtane sine i æveheimen, inne i Guds skapardraum; soleis vell det og strøymar med liv og venleik. Og dette er ikkje noko som hev hotta til og hendt ein gong i verdi av eit horve høve. Og ikkje berre denne vokstren hev slumpa til å få slik ei løyndoms kraft. Kvart år hender det; og millionar vokstrar kann kunsten. Og kvar hev sin måte; kvar hev sine litir og lag, alle gjennomtenkte med den finaste kunst, og alle gjennomførde og fasthaldne so klårt og so strengt, liksom kvar vokstr hadde teikningar å gå etter. Men aldri tvo likt. Ja sjå på dette; og tenk deg inn i det avgrunns djup av gåte som opnar seg berre i slik ein litin blom. Og høyr etter, um denne blomen ikkje skulde ha noko å segja deg!". Fra *Den burtkomne Faderen*

"Blom i eng er venare enn Salomon med alle hans demantar; og du hev hugnad av blomen, når du brukar han som ein blom. Men segjer du: det er ein demant, og legg han i ringskrinet ditt og gøymer på han og trøyster deg til han som til ein skatt, so er han visna når du tek han fram, og du segjer med deg sjølv: alt er fåfengd". Fra *Den burtkomne Faderen*

"Han stod fram-ved glaset og såg på blomen, som sprett so vent. "Seg meg," spurde han, "hev blomen sagt deg noko?" "Verdi hev sjæl, segjer blomen til meg." "Det er det han segjer til meg au. Det er eit stort ord!"

Fra *Den burtkomne Faderen* (1899)

Kinck, Hans E.:

Om Vårnatt i haven av Nikolai Astrup: "... En ung mann og en ung kvinne er ute i haven og arbeider en groende vårnatt; de to går målløse og sår eller setter plenter, - og især mannen graver grådig i den brune muld, han har endog lagt seg på kne av iver. Det er et urinstinkt maleren i all stillhet har avdekket, uforvarende, og nettopp derfor så ekte. Et stykke Frøy-kultus, med nuets og virkelighetens hele iboende mystikk".

"Eller i revebjelle-bildet bare den teglsteinsrøde, avhuggede olderstamme, som sveller av overflødig saft! Der er ikke annen glose på den olderstu enn hedensk, - enda glosen er så anløpen av tidens for flittige bruk,...."

"Eller den grå, regnsvangre forsommer-himmel, hvorimot det svulmende epletre i blomst reiser seg - det overdådigste og stolteste epletre noen kan se for sine øyne. Det tre er malt med en patos, så det står der som et skjønt bilde på naturens unge, avlende mot;- og nede om dets rot, henover havebedets svartbrune matjord, ligger reddikens rader av pipende skudd, som grønne lette skyer. Det hele bilde nærmer seg en prediken; også der har en i blyg stillhet malt jordens og livets forplantende evne. For det er umiskjennelig især kjærlighet han troller inn i natur og trær og fjell. Det er dens språk alt hvisker, og hans blomster betar én som menneskelige vesener - de kan stå så langstillet av forundring, eller de kan trykke seg inntil hverandre, så tette av opplevelse".

"Det er skjebner vi leser ut av hymnen til alle disse vidunderlige vesener, enten det er gule soleie-svermen som fikk lesket sin tørst i livet, - eller olderstuen som glinser rød og brenner rådløs inne med sin overflod, fordi øksen kuttet dens sevjers veier, - eller revebjellen, som stirrer langhalset og litt anemisk etter sol i skogtykningen - eller bjerkestammen som smiler så utilgjengelig og uten sanser"
Fra Kinck, Hans E.: *Litt om Nikolai Astrup*. Trykket i tidsskriftet *Kunst og Kultur* (1911).

"På skikjelken med meier av hård tenar slet han selv veden frem fra sin "reis" i allmenningen. Fra *En gammeldags nordmann*. Tenar- tørr hard ved.

Kinck, Hans E.:

Hvitsymre i utslåtten. Fra *Flaggermus-vinger* (1895)

Krysantemum Fra *Chrystanthemum, Trækfugle og andre* (1899)

Keisarinnepæretreet. Fra *Masker og mennesker* (1900)

Hamsun, Knut:

"Jeg ble fuld av Glæde og Tak ved Duften av Røtter og Løv, av den fete Os av furuen, som minder om Lukten av Marv; først i Skogen kom alt indeni mig i Stilhet, min Sjæl blev egal og fuld av Magt". Fra *Pan*

Jeg laa og saa paa Grenene som vaiet sagte i Lufttrækket, den lille Vind arbeidet med sit og bar Blomsterstøv fra Kvist til Kvist og fylgte hvert uskyldig Ar, hele Skogen stod i Henrykkelse". Fra *Pan*

"Vi fandt Præstekraver og Soløie som vi stak i Knaphullerne; nogen fandt Blaaklokker". Fra *Pan*

"Skal vi bytte Blomster ? Det bringer Lykke. Ja, sa jeg og rakte Haanden frem, lat os bytte Blomster og jeg takker Dem for det". Fra *Pan*

"Borte i Skogkanten staar Bregner og Stormhat; Melbærlyngen blomstrer og jeg elsker dens smaa Blomster. Tak min Gud, for hver Lyngblomst jeg har set; de har været som smaa Roser paa min Vei og jeg graater av Kjærlighet til dem. Et eller andet Sted i Nærheten er vild Nellik, jeg ser den ikke, men jeg fornemmer dens Duft. Men nu i Nattens Timer har pludselig store, hvite Blomster utfoldet sig i Skogen, deres Ar staar aapne, de aander. Og lodne Tusmørkesværmere Sænker sig ned i deres Blade og bringer hele Planten til at skjælve. Jeg gaar fra den ene til den andre Blomst, de er berusede, det er kjønslig berusede Blomster og jeg ser hvorledes de beruses". Fra *Pan*

"Saa ser jeg Tiden på Blomsterne som lukker sig om Eftermiddagen, paa Løvet som snart er blankt grønt, snart dunkelt grønt; jeg har det desuten paa Følelsen." Fra *Pan*

"Og stundom ser jeg paa Græsset og Græsset ser kanskje paa mig igjen, hvad vet vi? Jeg ser paa et enkelt Græsblad, det skjælver kanskje litt, og det synes jeg er noget. Jeg tænker ved mig selv: her staar nu dette Græsblad og skjælver! Og er den en Furu jeg ser paa saa har den kanskje en Gren som faar mig til at tænke litt om den ogsaa." Fra *Pan*

"Det var lilafarvede Blomster med lang Stængel som rak mig til Knæet, jeg badet i underlige Vækster, Bringebærbusker, grovt Snarpegræs; ....."
Fra *Pan*

"Og Løvet gulner end mere, det ligger mot Høsten, det er kommet nogen flere Stjærner paa Himlen og Maanen ser fra nu av ut som en Skygge av Sølv som er dyppet i Guld. Det var ingen Kulde, ingenting, bare en sval Stilhet og et strømmende Liv i Skogen. Hvert Træ stod og tænkte. Bærene var modne." Fra *Pan*

"Stilhet. En Furukongle faldt dumpt til Jorden. En Furukongle faldt! tænker jeg." Fra *Pan*

"Vi passerte Tehaver, Rismarker og Græssletter, vi levnet Byen bak os og gik i Retning av Floden, vi kom ind i Skoger av underlige fremmede Trær, Bambus, Mango, Tamarindus, Teak- og Salttrær, Olje- og Gummivækster, ja Gud vet hvad det var for Slags Trær altsammen, vi forstod os ikke meget paa det nogen av os." Fra *Pan*. Glahns død. Et papir fra 1861.

Aanrud, Hans:

"På skyggesiden av grantrærne glimter det fine duggdryss i barnåler og spindellev, og i marikåpene og salviebladene bortover setervollen ligger store, blanke dråper" Fra *Bispemesse*. Fra *Svipop til Venåsen* (1892).

"Midt oppi stupbratte lien, hellende ut over en høi hammer stod noen små, kvistede tintergraner som hadde klort seg fast i slette berget". Fra *Retten skal være rett* (1892). (Tintergran = lav, saktevoksende gran med hard ved)

"Det var strødd granbar like fra stuedøren til grinden, det var spikret granbusker både utenfor døren og på grindstolpene,...." Fra *Simen Venåsen* (1892). (Ved likferd for å holde vekk det onde).

"Nei, svarthavren kunde ikke trives her! " Fra *Simen Venåsen* (1892)

"Mon tro det var bjørk ? Nei, det var gran; ja, det var også det beste. Bjørkeski var noe filleri for de slo sig så svært" Fra *Amunds nye ski*. Fortellinger 1891.

"Klingende føre, ny kjøregreie med flunkende nye askeskjæker, Å gild gamp, den Svarten!" Fra *Gamle prestens tid*.

"Da folk vel hadde skåret, lot han det regne så lenge til kornet grodde på stauren". Fra *Hvorledes vårherre fikk høiet til Asmund Berge Melløm*. Fortellinger (1891).

"..; og sauene, det var grankongler,..." Fra *Luen som var på skyen etter gull* (1896)

"Gjætle" - beite, gressgang. Fra *Kvinstøl-guttene* (1896).

"Og så klatret de i trærne og fant kvæ til henne, og hun fant skjeftegress til dem - for skjeftegresset er slik at det skal et eget lag til å se det;..." Fra *Sidsel Sidserk* (1903)

"For når sneen var glidd ned til den store stenen hvor hun og Jakob hadde brukt å ha fjøs og ha kongler både til kjø og sauer - da tok også de ytterste knopper på trærne til å bli lubne og bristeferdige, det visste hun fra i fjor - og hun så også efter dem hver dag nu - og *da, da* var den store dagen kommet da Krokhornet skulle få slippe ut, det hadde moren sagt. Det var det hun ventet på. Ikke bare fordi det var så morsomt, men fordi intet gav så sterk melk som de første knopper om våren." Fra *Sidsel Sidserk* (1903).

"Det damper av jorden, og mange steds i retning av dalen ser en store røksøiler stige op og legge sig som en blålig dis utover i den stille luft. De har nok begynt med bråtebrenning nu, de er ferdige med våronnen. Sølve står lenet mot den brunstekte veggen med hendene i bukselommen, myser mot solen, og følger skjærene opp i treet. Han ser at mange av de pinner de bringer, er brent i den ene ende. De henter dem nok borte ved bråtebranden, de blir liggende igjen så passelig lange og høvelige i en rund ring rundt en slik avbrent kvisthaug, og så blir de så harde og tørre, råtner ikke så lett." Fra *Sølve Solfeng*

"I det ene hjørne av tunet står en stor, gammel hegg og brer sig utover. Det er tuntreet, det samme hvorfra Tore Solfeng tok flogrognen som blev hans tuntre for over firti år siden. Nu er den gammel og mosegrodd og har et stort gap i den ene siden ned ved roten; men også nu står det oppe i den første kløft en flogrogn på et par alens høide. Under tuntreet ligger en stor sten. De forestillinger som oprinnelig knyttet sig til tuntreet, er nu glemt nesten overalt; men så meget har dog holdt sig at det i eller nær ved gårdene gjerne står et enslig tre, som skånes uten at noen riktig vet hvorfor". Fra *Sølve Solfeng*

"Luften er fylt av søt duft fra kløverer og engplantene nede på jordene, blandet med en fin krydret av bjørkeløv og hegg, og av og til på en ganske svak luftning kommer det en enda finere og skarpere som et øieblikk vinner over dem alle, duften av timian og kung oppe fra brekkene og fra uren under Skagamohammeren, det er der de holder til disse mest solkjære og varmekjære." Fra *Sølve Solfeng*.

"Så blev ljaen bundet til orvet, surret fast med en lang, seig rottåg av silje eller pil, og det blev målt på burveggen at den "stod passelig over", så spissen ikke kom til å vende innover mot slåttekarens føtter; den måtte stå slik at kraften kom midt i skårbogen!". Fra *Sølve Solfeng*

"Da de har fått høiet inn fra den første varme, tørre solbakke, sier Berit at han skal ta til som hampefut. Nu får han vite hvad det er. Han skal passe og stelle med hampen fra den står på åkeren og til han omtrent har den som skjorte på kroppen. Og det tar to år! Den han først får med å gjøre er den fra ifjor. Den blir tatt ut av låven og kjørt bort i solbakken. Der skal han bre den utover bakken, i tynne rader, og ikke ugreie den, sol og vind og regn skal få virke på den, bleke den, gjøre den fådd".. Den er blitt nesten hvit". .."en regnskur er det beste en kan få i hampen." Så lager de "smale ganger i hampeåkeren" og plukker. ...."Det er bare det at hampen er så hård at en blir sår fingret, og lukter så sterkt at en blir ørren". Og når de skal "bråke": I badstuen "blir det fyr i til hampen blir så tørr at det braker i den." Bråken er en "lang stokk med banketrær som er festet i den ene ende". ..."og så banker de så agner driver om dem som en sky"... "Når de har banket ut en neve hamp, holder de en fin dott stry i hånden, og den vrir de sammen til en brugde, og når de har fått tolv, binder de dem sammen til en brigding, ..." "Karene lager soplimer og selepinner og alt annet brukelig av tre,.... ..det er stryen de spinner"
Fra *Sølve Solfeng*

..."duften av solbrente barnåler og dryppende kvæ;....blandet med den syrlige fra mose og lyng og fjellets planter." Fra *Sølve Solfeng*

.."og svensken hadde en grønn, rund, lang strult hengende i et bånd over skulderen" - "fullt av smørblom, både gul og hvit, og maikåpe og storknebb og -"en liten blå en...så naudende vakker...De kalte den fjellsøte. Ah, gentiana nivalis, sa svensken." Fra *Sølve Solfeng*

"Han ville finne ut om plantenes vandringer.. Alle planter var på vandring, nordover eller sydover, op eller ned; de prøvde alle veier, var en stengt tok de en annen, fremover og utover til alle kanter vilde de;...det var disse bitte små mosene og lavene som først nådde hit op; de kunde leve av bare sol, de var solens første barn; og de bygde bro og la ned mat for de større som kom etter, og til slutt kom skogene etter i tung marsj. ... lange vintertider, som stanset dem og drev dem tilbake." Fra *Sølve Solfeng*

"Det kunde ikke være nedpå flaten, hvor solen lite kom til og hvor det bare vokste star og vantreven nåleskog i myr og sand og aur og morene, det måtte være i de store åpne lunder av varmekjære løvtrær, asp og lønn og rogn og hegg, oppe i liene." Fra *Jo-karene i Skarvangen*.

"..- hustømmer skulde sees ut og gjøres riktig; det gjordes på den måten at barken ble ringet med kniv nederst på leggen så tørket treet langsomt på roten, kvaen trengte ut, og da kunde det aldri råtne, - slik gjorde de hustømmer i gamle dager". Fra *Jo-karene i Skarvangen*.

"Kornet var skåret før Jokarene var ferdig med sigdene; men så hadde de jo det viktigste, "å dra op", sette kornet på staur, og passe særlig på det siste kornbåndet ble stelt riktig med, for inn i det smatt kornvetten, han Bygvir, når han ikke kunde gjemme sig lenger i åkeren for ikke å bli sett;..". Fra *Jo-karene i Skarvangen*.

"Faksegresset står alt høit der nede mellom stenene...."...., bjørk og rogn står i lysegrønt våskrudd og ånder ut en fin, krydret duft idet morgensolen faller på de duggvåte blader, ..." Fra *Jo-karene i Skarvangen*.

Wollstonecraft, Mary:

"Jeg har ofte talt om naturens storhet; men jeg finner ikke ord til å formidle et riktig inntrykk av furutoppens skjønnhet og eleganse når de tynges av modnende frø, og solen gir deres lyse grønnfarve en glød som langsomt skifter til purpur". Fra *Min nordiske reise*.

Botaniske sitater:

"En skål for blomsten der den dufter smukt foruden tanke på at vorde frugt". H. Ibsen i *Kærlighedens komedie*. Lind 1. akt.

"Blomster er til for å lære jomfruens sjel å gro." Olaf Bull i *Digte og noveller* (1916)

"Botanikk er det værste blomster vet". Jens Bjørneboe i *Under en mykere himmel* (1976) s. 33. Sitat fra Nordahl Grieg seinere brukt av Andre Bjerke.

Håvamål 119

"Den har ej Sjæl, som ikke troer Naturen er en aaben Bog, at Mosens blege Klippeflor saavel som Rosen har sit Sprog". Henrik Wergeland i *Med en Bouqvet* (Poesier XIV)

Poesiens blå blomst i Heinrich von Ofterdingen. Fredrich v. Hardenberg. *Lithospermum purpureo-coeruleum*.

Den røde pimpernell. The Scarlet Pimpernel av Orczys. Nonsblom (*Anagallis arvensis*).

"Ikke se løvet i skogen. Frondem in vilis non cernere". Ovid

"Skille klinten fra hveten". Matt. 13-24-30.

Botaniske ordspråk:

Fra Ivar Aasens *Norske Ordssprog. Samlede og ordnede.*

Blom

Ein blom gjerer ingen Krans.
Det veks ikkje Blomar på alle Kvister.
Når Blomen er vænaste, vil han visna.

Eng

Engi er Moder til Åkren.
Grøne Engjar gledja både Folk og Fe.

Eple

Eple fell ikkje lang ifrå Rot.
Eplet dett ikkje av, fyrr det er full moget.
Dei største Epli er ikke alltid dei beste.
Væne Eple kunna og vera sure.

Fjell

De høgre Fjell, di mindre Skog.

Frukt

Forbodi Frukt smakar best (Tydsk).
Beste Fruktarna hanga høgst.

Gauk

Gauken gjel, når Lauvet sprett, og tagnar når han ser Høysåtorna.

Gras

Det veks ikkje Gras på berre Berget.
Når Graset gror, fær det gamle Høyet liggja.
Medan Graset gror, kann Kui Døya.

Grein

Det er ofta ei turr Grein på eit grønt Tre.

Gro

Det gror ikkje Gras i Ålmenings-Vegom.

Grøda

Års Grøda er Års Føda.

Gul

Gul og grøn er skjerande Åker.

Hasl

Haslefeitt er godt til Smurning.
D´er strengt å ganga i Hasleskog og inkje sjå etter Neter.

Husmann

Husmanns Hage kann og bere Blomar.

Jord

Der Jordi er best, er Ugraset mest.

Korn

Det vil mange Korn til å fylla ei Tunna.
Eit Korn i Senn vil eingong fylla ein Sekk.

Myk (mykr)

Ein lyt fyrst køyra Myk, fyrr ein fær køyra Korn.
Myk er Bondemanns Rikdom.

Pløgja

Der ein pløgjer grunnt vil det veksa tunnt.

Raun

Raunen reiser Kui af Båsen dvs. Rønnebark og rønnekvist anses som godt Nødfoder.
Raunen føder, Almen gjøder, Hegg legger Merg i legg; Selja svelter, og Vider velter. Om virkningen af Visse Nødmidler i Fodertrang.

Rot

Av ei god Rot kjem gode Renningar eller Kjem ei God Grein
Det kann vera liti Rot under lang Styk.

Skog

Skog er Landsens største Pryda.
Skogen veks, medan Folket søv.

Stokk

Um Stokken er aldri so gamall, so er då Kvisten god.
Store Stokkar tola harde Hogg.

Strå

Småe Strå tola Stormen best.

Det hender, at Strået stend, og det store Treet fell.
Det gjeng mange Strå i eit Lass.

Tre

Eitt Tre er ingen Skog.
Det veks ikke alle Tre i eitt land.
Det veks ikkje Tre som høgt som til himmels.
Eit litet Tre heve og sin Skugge.
Ein fær spara det Tre, som ein heve Skugge av.
Krokutte Tre brenna lika godt som beine.
Det stend ikkje Tre so fast, det ei kann eingong falla.
De høgge Tre, di hardare Fall.
Ei liti Tuva kan velta eit stort Lass.

Ugras

Ugras veks i kvar Manns Hage.
Ugras kjem alltid atter; det sår seg sjølv.
Verme og Væta gjerer Jordi Grøn.
Det som seint veks, det varer lenge.
Sein Vokster lovar lang Alder.
D'er god Åker, som aldri skal bera Ugras.
Åkren vil hava både varme og Væta.

Botanikk i dikt og skjønnlitteratur

Andersen, Astrid Hjertenæs

Frokost i det grønne. Fra *Frokost i det grønne*
1964

Andersen, H.C.:

Boghveden.
Den lille Idas blomster.
Det gamle egetræs sidste drøm.
En rose fra Homers grav.
Fem fra en ærtebelg.
Grantræet.
Gaaseurten.
Hørren
Tommelise.
Verdens deiligste rose.

Anderson, Benny:

Frafalden. Fra *Det sidste øh*. Borgen forlag (1969)
Ungt menneskes syn på træer. Fra *Chagall & skorpiondans*. Borgen forlag (1991)
Valmuerne. Fra *Denne kom men og gåen*. Borgen foVrlag (1993)

Fra *Samlede eventyr og historier I-III*. Gyldendal
Norsk Forlag.

Askildsen, Arne:

Bare en hestehov. Fra *Under træerne* (1976)

Aukrust, Olav

Ei naki grein
Rosa

Bekkelund, Brede F.:

Millom trea. Hvitveistid. Fra *Dikt & prosa fra nedre Solør*. (1974)

Bengtsson, Frans G.:

En gammel eik?

Elegi under furor?

Coward, Tore:

Hvitveis Fra *Øyer i havet*. (1968)

Bjerke, André

Bjerken. Fra *Den hemmelige som mer*.
Hymne til et markjordbær. Fra *Slik frøet bærer skissen til et tre*.
Med en prestekrave. Fra *Prinsessen spinner i berget* (1953)
Treet. Fra *Prinsessen spinner i berget* (1953)
Skjærgårdsnellik. Fra *Regnbuen*
Goethe om plantene. Fra *En jeger og hans hund* (1958)
Telegrafråd-planten. Fra *En jeger og hans hund* (1958)
Farvelæren. Fra *En jeger og hans hund* (1958)
En større kollega. Fra *En skrift er rundt oss* (1966)
Flora. Fra *Det finnes ennu seil* (1968)
Tjern ved kysten. Fra *Det finnes ennu seil* (1968)
Blåbærdagen. Fra *Det finnes ennu seil* (1968)
Farvene. Fra *Det finnes ennu seil* (1968)

Borgen, Johan

Kaprifolium. Fra *Hvetebrodsdager* (1948) (novelle)

Boye, Karin

Ja visst gör det ondt. Fra *Treet og stjernen*.
.... Fra *För trädets skull* (1953)

Brantzeg, Nils:

Hvitveis - vandring i skog. Fra
Vandringsmannens skygge (1961)

Brecht, Bertolt

Vatna i hagen. Fra Olav H. Hauge *Dikt i umsetning*.

Bruheim, Jan-Magnus

Årringar. Fra *Årringar* (1987)
Ved åkeren. Fra *Årringar* (1987)
Lobelia. Fra *Årringar* (1987)
Dei tusun blommar. Fra *Årringar* (1987)
Treet. Fra *Årringar* (1987)

Bull, Jacob Breda:

Blåveis. Fra *Julehelg* (1950)
Linnea. Fra *Fjeldljom* (1929)

Bø, Finn:

Den første blåveispiken. Fra *Chat Noir viser* (1931)

Børli, Hans

Jeg har sett det. Fra *På harmonikk*
Olderlauvet og stjernerne. Fra *På harmonikk*
Spireabusken. Fra *På harmonikk*
Villblommer. Fra *Siste dikt*
Geiterams. Fra *Siste dikt*
Mitt siste tre. Fra *Siste dikt*
Granspråket, vindspråket. Fra *Siste dikt*
Røslungen blømmer. Fra *Tyrielden* 1945
Korn på staur. Fra *Tyrielden* 1945
Seljefløyta. Fra *Tyrielden* 1945
Drivhusblommer. Fra *Tyrielden* 1945
Graset gror. Fra *Tyrielden* 1945
Liljekonval. Fra *Tyrielden* 1945
Hestehov. Fra *Jeg ville fange en fugl* (1960)
Duften av fersk ved. Fra *Vinden ser aldri på veiviserne* 1976
Granskogen blømmer. Fra *Vinden ser aldri på veiviserne* 1976
Et sevstrå. Fra *Frosne tranebær* 1984
En kvast linnea. Fra *Frosne tranebær* 1984
Frosne tranebær. Fra *Frosne tranebær* 1984

Caspari, Theodor:

Blaaveis. Fra *Dikte i utvalg* (1945)

Celan, Paul

Ospetre, lauvet ditt blenkjer kvitt i myrket.
Omsatt av Olav H. Hauge. *Dikt i umsetjing*.

de La Fontaine, Jean:

Fables de La Fontaine. Dansk gjendiktning ved
Johannes Møllehave. Hernovs forlag 1986.
Egen og sivet. 1. bog fabel 22 s. 36
Ræven og rønnebærrerne. 3. bog fabel 11 s. 86
Hjorten og vinstokken. 5. bog fabel 15 s. 167.
Agernet og græskarret. 9. bog fabel 4 s. 323
Skoven og skovhuggeren. 12. bog fabel 16 s. 450
Den skytiske filosof. 12. bog fabel 20 s. 457.

Engelstad, Bjarne:

Blåveis. Fra *Det første år* (1920)

Ericsson, Kjersti:

Farvel blåveis. Fra *Drømmen og kompasset*.
(1981)

Fægri, Knut

Dikteren og hans blomster. *Florula*
Wergelandiana (1968)

Garborg, Arne

I slåtten. Fra *Haugtussa*

Hamsun, Knut

Enerbusken. Fra *Dikte*
MønsterbOrden. Fra *Dikte*

Hansen, Hans

Digte om Carl Linné. Fra *Tistel ved veien* (1917)

Hagerup, Inger

Ode til grønnsakene. Fra *Samlede dikt*.

Hauge, Olav H.:

Gartnaren drøyer. Fra *Glør i oska* (1946).

Hovden, Anders:

Hæggen blomstrar.

Jacobsen, Rolf

Tømmer. Fra *Hemmelig liv* (1954)

Janson, Josephine:

Hvitveis. Fra *Hvitveis*. (1942)

Jensen, Gunvor Molde:

Markblomster. Fra *Det underlige lyset*. (1977)

Jensen, Gunvor Molde:

Markblomster. Fra *Det underlige lyset*. (1977)

Jonsmoen, Ola

Rotbløyte. Fra *Til bekken etter vann* (1979)

Kristiansen, Hans:

Botanisk fantasi. Fra *Lilje i blekkhus og nye dikt*.
(1962)

Løvetann. Fra *Drypp fra min kjøkkenvask* (1973)

Kvalstad, Louis:

Hvitveisnatt. Fra *Vingeslag*. (1942)

Landstad, Magnus Brostrup:

Fem små hvitveis. Fra *Poesi*: dikt fra aviser og
tidsskrifter samlet av bibliotekar Alf
C. Melhus. B. II.

Larsen, Alf

Du bukt som mørkner av ekeløv. Fra *I vindens*
sus (1927)

Lie, Tove:

Den naive blomst. (Hvitveis kastet i elven). Fra
Paradis sonate. (1980).

Moe, Jørgen

Ungbirken. Fra *En liden julegave* (1859)
Den gamle mester

Moren Vesaas, Halldis:

Trær. Treet i norsk lyrikk. Antologi.

Nergaard, Th.:

Hvitveis. Fra *Lauvsprett*. (1902)

Nilsen, Rudolf

På stengrunn. Fra *På stengrunn* (1925)

Obrestad, Tor

Eld i turrsogen myr. Fra *Vind* 1966

Obstfelder, Sigbjørn

Adieu

Oehenschläger, Adam

Vahl. Fra *Udvalgte digtninger. Lyriske digtninger*.

Orvil, Ernst:

Hvitveis. Fra *Lisbet: dikt*. (1957)

Prøysen, Alf:

Hestehovlykke. Fra *Lørdagskveldviser* (1971)

++++

Ruud, Nils Johan:

Rugdetrekk i april. Fra *Det var en lørdag aften* (1959)

Sandsdalen, Halvor J.:

Se i etter eit menneske om ask.

Schjelderup-Ebbe, Thorleif:

Hvitveis Fra *Digte*. (1923)

Scott, Gabriel:

En vise om trærne. Samtiden (1956)

Schwarzott, Tone:

To nyfødte hvitveis. Fra *I lyset*. (1975)

Sivle, Per

Løv. Fra *Bersøglis- og andre viser* (1895)

Haut. Fra *Bersøglis- og andre viser* (1895)

St.Hans Fra *Bersøglis- og andre viser* (1895)

Paa solsida. Fra *Skaldem aal* (1896)

Skjæraasen, Einar

Du skal ikke trø i graset. Fra *Du skal ikke trø i graset* (1954)

Stenerud, Kristin:

Blåkløkken. Fra *Hvitveistida* : Dikt & prosa fra nedre

Solør. (1975)

Sverdrup, Harald:

Hassel. Fra *Grønn kalender* (1974).

Vassbotn, Anders:

Du gamle hegg. Fra *Mitt heimland* (1941)

Vesaas, Tarjei

Kvinna i ospelunden . Fra *Kjeldene* (1946)

Trøytt tre . Fra *Lykka for ferdesmenn* (1949)

Selja og søkaren. Fra *Lykka for ferdesmenn* (1949)

Natta, Gunnar og bjørka. Fra *Løynde eldars land* (1953)

Møtet på fjellet. Fra *Løynde eldars land* (1953)

Morgonsong ved treet. Fra *Løynde eldars land* (1953)

Blomen reiser seg. Fra *Liv ved straumen* (1970)

Vogt, Nils Collett:

Var jeg blott en gran i skogen.

Wergeland, Henrik

Jan van Huysums blomsterstykke

Gamle Adrians blomsterbed

Til en gran. Fra *Dikte. Anden ring* (1833)

Med en bukett. Fra *Poesier*.

Wildenvey, Herman

Maistrofe. Fra *Nyinger* (1907)

Plystrevis. Fra *Nyinger* (1907)

Pinselilje. Fra *Nyinger* (1907)

Heggen der hjemme. Fra *Ildorkesteret* (1923)

Ørjasæter, Tore

Malmfuru. Fra *Gudbrand Langleite* (1941)

Øverland, Arnulf

Jeg planter et tre. Fra *Fiskeren og hans sjel* (1950)

Denne vår jord.

Blomster.

Avblomstring. Fra *Tilbake til livet*.

Aasen, Arne Paasche:

Blåveis-piken. Fra *Den glade sanger*. (1984)

Nyperoser (1951)

Blåveisfamilien (1939)

Alexandre Dumas

Kameliadamen. (*Cam melia* var det eneste som ikke luktet slik at Marguërite Gautier kunne bære dem).

Den sorte tuliplan.

John Wyndham

The day of the Trifids (I Trifidenes dager)

Goethe

Fiolen. På engen stod en sommerlett og svai fiol, av ingen sett, og nikket under solen. Oversatt av A. Bjerke

Heine; Heinrich:

Gammel rose. Oversatt av A. Bjerke

Bøgh, Erik: "De andre er roser og liljer, men du - du er tulipan".

***

Hans Henrik Holm blomsterdikter ?

<http://nyhuus.deich.folkebibl.no/deichman/>
Søk i diktdatabasen hos Deichmans bibliotek

Borgen, Johan: Trær alene i skogen.
Gulbrandsen: Og bakom synger skogene.

Sanger:
Jeg er havren

Ut i vår hage der växer blå bær -(blåbringebær).

Se Norges Blomsterdal.

Sov du vesle spire ung (Sov du lilla vide ung)
Tekst Zacharias Topelius (1818-1898). Musikk Alice Tegnér (1864-1943).

Mytologi og botanikk

Mytologi er læren om myter (fortellinger), og regler/riter (ritus, ritual).

Adonis - Afrodite var forelsket i Adonis, som ble drept av et villsvin på Kypros. Afrodites favorittblomst var myrt og rose.

Agurktid - Sommerstille tid i avisredaksjonene, preget av "tomme" nyheter.

Alrune - *Mandragora officinarum* har en pelerot som spalter seg i to og ser ut som mennesker. Tillagt mytisk kraft. Alraun (ty.).

Ambrosia - Gudemat med smak av honning og nektar.

Ares - Krigsguden Ares ble født av Hera etter at hun luktet på en blomst fra hagen til blomstergudinnen Kloris.

Asafoetida - Inntørket melkesaft fra skjermplanten *Ferula foetida*. Dyvelsdrek (djevilmøkk). Tidligere brukt medisinmiddel.

Askeavkok - Avkok fra ask (*Fraxinus excelsior*). Spesielt populært i 1978 ?

Balderbrå - Balders øyehår.

Bergprekenen: Matteus 6.28: Akt på liljene på marken hvorledes de vokser.

Borrelås - Patent i 1950 av George de Mestral på prinsippet hvordan borrer fester seg til ull. Ga grunnlaget for Velcro® (Velvet crochet).

Bryllupsris - Ris kastes på brudeparet. I det gamle Hellas ble det kastet dadler, fiken og nøtter som skulle symbolisere håp om avkom. "Hos oss heller vi ertes over brudeparet" Fra Eitrem, S.: Overtro og trolldom hos de gamle grekere. Helge Ericksen & Co Forlag 1923.

Bønnestengel til himmelen

Dafne - Den sky nymfen Dafne, datter av elveguden Peneios, flyktet fra Apollon og

akkurat idet Apollon strakte armen etter henne ble hun av Artemis omskapt til et laurbærtre. Apollon flettet seg en krans av laurbærblad til minne om Dafne. Fra Nanna Lindefjeld-Hauge: *Antikkens guder og helter*. J.W. Cappelens Forlag 1972. s. 43.

Daimoner - Naturgudinner.

De hengende hager i Babylon - En av verdens 7 underverker. Nebukadnesar 2. og dronning Semiramis trappepyramider med trær, busker, blomster, vanningsanlegg og fontener.

Demeter - En av Zevs koner og gudinne for landbruk og dyrking av korn (korngudinne) gjengitt sammen med 3 kornaksaks i en høyre hånd og en fakkell. Demeter tilsvare romerske Ceres. Leter etter datteren Persefone (Kore, romerske Proserpina) som ble bortført av Hades (katabasis - nedstigning) mens hun plukket blomster. Da Demeter sørget ville ingenting spire og det var hungersnød. Helios fortalte hvor Persefone var. Persefone blir sendt tilbake igjen av Hermes og gjenoppstår om våren. Symboliserer vår og høst. Våren kommer med Demeters glede over å se Persefone igjen. Kore spiste kjernen av et granateple og glemte aldri Hades underverden hvor hun var 1/3-del av året. Demeter ga kornet til Triptolemos, sønn av kongen i Eleusis, som hun lærte opp til å utbre korndyrkingens kunst hos menneskene. Tema i de Eleusinske mysterier som ble feiret i september.. Eleusis en by utenfor Aten i NØ-Attika..

Den franske lilje - Da merovingerkongen Klodvig (466-511) ble omvendt og døpt i domkirken i Reims ble han overrakt en lilje fra en engel. Deretter ble den nasjonalblomst i Frankrike brukt på banner og faner. Også brukt av speiderbevegelsen. Kommunen Firenze har en lilje som symbol.

Dionysos - Gud for vin og vindruer.

Druider -

Eikekrans - Symbol i rommerriket på makt og taperhet i kamp.

Filemon og Baukis - Ifølge gresk mytologi besøkte himmelguden Zevs og Hermes menneskene på jorda for å se at de skikket seg bra. Ingen ville ta vel imot gudene unntatt det fattige ekteparet Filemon og Baukis. Som straff utslettet Zevs byer og landsbyer i en flom unntatt den falleferdige hytta til Filemon og Baukis som ble omskapt til et tempel. I tillegg skulle hver av dem få et ønske oppfylt. Filemon ønsket seg at han aldri skulle bli skilt fra Baukis, og Baukis ønsket at de skulle leve og dø side om side. Etter mange år like før de skulle dø ble Filemon og Baukis omskapt til henholdsvis et kraftig eiketree og lindetre som flettet greinene i hverandre. Fra Nanna Lindefjeld-Hauge: *Antikkens guder og helter*. J.W. Cappelens Forlag 1972. s. 22-24.

Fra indiske Bhâskaras Lîlâvatî: "Av en sverm bier slo 1/5 seg ned på en cadambablomst og 1/3 på en silindriblomst. Tre ganger differensen mellom disse to flokker slo seg ned på en cutajablomst. Resten av svermen - 1 bi- surret omkring i luften, fristet som den var både av en sjasmins og av padanus' søte vellukt. Si meg, vakre kvinne, hvor stor svermen var". Fra Brun, Viggo: *Alt er tall*. Universitetsforlaget 1964 (s. 54).

Finlands Hvite rose - Ordenstegn og symbol brukt i Finland.

Gullepler - Til brylluppet fikk Zevs og Hera et tre med gullepler fra jordguden Gaia. Zevs satte treet på en øy hvor det ble vokter av Atlasdøtrene kalt Hesperidene. Atlas - Herakles og Hesperidenes epler. Jfr. hesperidium - appelsin. Hippomenes i kappløp med Atalante fikk 3 gullepler av Hesperidene. En av Herakles 12 heltedåder bestod i hente Hesperidenes epler.

Narkissos - Narkissos var en vakker sønn av elveguden Kefisos. Han var alltid opptatt av å speile seg i en bekk til en dag han falt uti og druknet. Gudene skapte han om til en blomst. Fra Nanna Lindefjeld-Hauge: *Antikkens guder og helter*. J.W. Cappelens Forlag 1972. s. 94. Jfr. Narcissus - påskelilje, pinselilje.

Gult regn - På 1980-tallet i SØ-Asia hvor amerikanerne trodde det var en gift sluppet ut fra kommunistene. Viste seg seinere å være pollen bl.a. fra *Dillenia*. Norwicke, J. & Meselsom, M. Nature 1984.

Halloween - De helliges kveld. Keltisk skikk fra Irland hvor uthulte neper med torv som brant inngikk i seremonien. I USA tok man i bruk gresskar i den samme skikken.

Heksemel - Gammel betegnelse på sporer fra kråkefot. "Melet" hadde magisk kraft og hvis det ble blandet med krutt bommet man ikke og hvis man hadde det i lommen gikk man seg ikke bort. Brenner gnistrende og eksplosivt.

Heksesalve - Brukt av hekser når de skulle til Blokksberg. Fra *Aconitum napellus*. På tysk kalles vortemelk (*Euphorbia*) for hexenkraut. Drude = heks ?

Helenion - Fra dødstreet til Helena falt det tårer som spirte til Helenion, en plante som kunne gi skjønnhet.

Hesperidenes gyldne epler - Representerer udødelighet. Gave fra Gaia til Hera. Hesperidene var Hesperia (om kvelden), Aigle (lys), Erytheia (rødlig), Lipara (bløt glans), Chrysothemis (gylden orden) og Asterope (oppblussende).

Hortus sanitatis - Hage for sunnhet.

Idun - Gudinne i norrøn mytologi. Hadde epler som hvis man spiste av dem ga evig ungdom.

Johanniskraut - Prikkperikum (*Hypericum perforatum*) som gir en blodrød farge når den ekstraheres med sprit. Johannesdag 24. juni til minne om Johannes døperen, og planten blomstrer ca. på denne tiden. St. John's wort (eng.), S. Giovanni (It.), Saint Jean (Fr.). Sommersolverv 22. juni.

Kloris - Gresk gudinnen for blomstring. Personifisering av våren. Tilsvarende den romerske **Flora**.

Klytia - Nymfen Klytia var glad i Apollon og et gang han ikke ville se han mer ble hun fra seg av sorg og sto i 9 døgn og stirret mot solen uten å spise og drikke og hun døde av sorg. Hun ble deretter omskapt til en blomst, heliotrop, med blåfarge etter Klytias øyne, som alltid vender seg mot solen. Fra Nanna Lindefjeld-Hauge: *Antikkens guder og helter*. J.W. Cappelens Forlag 1972. s. 43. Jfr. heliotropisme.

Korinthisk kapitél med akantusblader.

Laurbærkrans - Symbol i rommerriket på seier.

Liker du smør ? - Holdes en smørblomst eller løvetann under haken og haken blir gul av gjenskinnet liker man smør.

Lotofager - Fra Homeros Illiaden skrevet på hexamtervers, hvor Odysseus kommer til lotofagerenes land, et folk som lever av frukt. Lotusspiserene, de som spiser av frukten glemmer hjemlandet. "Den som fikk smaken en honningsøt frukt av den deilige lotos, ønsket ei lenger å bringe med bud eller vende tilbake, men ville jage av sinn hver tanke på hjemferd og dvelte hos lotofageres folk og plukke den liflige lotos." I rektor P. Østbyes gjendiktning. Od IX sang. I Od X sang fortelles det at Hermes ga Odyssevs en urt som skulle oppheve og beskytte mot Kirkes trolldomskrefter "Roten var sort, men dens skinnende blomst som melken, den hvite. Gudene kaller den "moly". Hva dette "moly" var for noe er usikkert. "En dødelig mann kunne neppe grave den opp; men for gudenes makt er intet umulig." Od IV ? om Helena: "vinen de drakk av, blandet hun straks med urter som mildnet sorger og vrede og bragte en mann til å glemme all motgang."

Lotusblomst - Fra indisk mytologi. Fra Vishnus navle vokste den hellige lotusblomsten fra. Indernes kjærlighetsgud svømte på et lotusblad nedover elven Ganges.

Menneskeetende planter - At det skulle finnes planter som spiste mennesker har dukket opp i fantasien mange ganger. Dr. Karl Liche postet i 1878 at han hadde sett et slikt tre og at de innfødte ofret unger piker til monstret. Skrev under pseudonymet C.S. Osborn: *Madagascar: Land of the Man-eating tree*. I barneboken *Patchworkgirl og Oz* skrevet av L.Frank Baum var det planter med munn uten tenner og med lange tentakler. Day of the Trifids. Darwin fant at eggehvite og kjøtt kunne bli oppløst av insektspisende planter.

Myrrah - Datter av den kypriotiske kongen Cinykas som hun forelsket seg i. Som straff ble hun sendt ut i den arabiske ørkenen, men Afrodite, ifølge gresk mytologi, fikk medlidenhet med henne og skapte henne om til et tre som fremdeles gråter harpiksaktige tårer.

Nellikrevolusjonen - Startet i Portugal 25. april 1974. Fikk navnet ved at en ung kvinne stakk en nellik i geværløpet til en soldat på Rossio-plassen i Lisboa.

Maiblomst - Kunstig blomst i nål på jakkeslag eller i frontgrillen på bil solgt i mai. Inntektene gikk til helsearbeid for Norske kvinners sanitetsforening og Nasjonalforeningen for folkehelsen. Jfr. svenske Beda Hallberg.

Medea og Jason - Drept av Colchisin ?

Misteltein - Balders saga fra den yngre Edda.

Omnia sanantem - Helbreder alt, "alles heilende".

Ostara - Germansk vårgudinne, med liljekonvall i håret. Navn på en sort tidligpotet.

Pan - Skoggud. Pan fikk ikke nymfen Syrinx som flyktet og ble til et siv. Panfløyte av siv. Pan var også ute etter nymfen Pitys, men som ble omskapt til en pinje (Pitys på gresk).

Patamider - Elvenymfer med vannliljer i håret.

Primstav - Kalender med merkedager. 14. oktober - merke med bart løvfellende tre. 14. april - Tre med lauvsprett. Bjørkegrein. 29. april - Svartedøgri. Åkrene svarte i kystbygdene. Ferdig med pløying. Merke en oppreist plog. 12-14. mai - jernnettene. Frost kunne skade grøden. 15. mai - beste sådagen. Fra Lund, Juel: Primstaven. Fonna Forlag 1944.

Rhizotom - En som graver etter helsebringende og nyttige røtter.

Rhodos - Roseøya. På Rhodos sto det en bronsestatue laget av Khares for å hedre solguden Helios. Kolossen på Rhodos en av verdens 7 underverker.

Rikseple - Fra kroningen i 1661. Kronregalier. Sammen med krone og septer.

Rosekrigen - Borgerkrig i England 1455 - 1485 mellom kongeslekter hvor slekten Lancaster hadde en rød rose og York en hvit rose som symbol i våpenskjoldet.

Rosenkrans - Rose - jesus blod. Torne

Rute - *Ruta graveolens*. Raute (ty.) ?

Salomos høysang (?): Hans lepper er som liljer der drypper med flytende myrrha.

Salomos ordsprog: 5.3: For en fremmed kvinnes leber drypper av honning, og glattere enn olje er hennes tunge, men til sist er hun besk som malurt,...

7.16: Jeg har strødd mitt leie med myrra, aloe og kanel.

25.11: Som epler av gull i skåler av sølv er et ord falt i rett tid.

27.9: Olje og røkelse gleder hjertet, og likeså en venns ømhet og opriktige råd.

Saturnus - Romersk fruktbarhets- og jordbruksgud.

Sinis - Fester folk til toppen av et nedspent furutre.

Silvanus - Romersk skoggud.

Skal -skal ikke - Den siste randkronen hos prestekrage som blir revet av angir spådommen hvem den unge piken blir gift med: "Prest, prost, enkemann, ungar, fattigmann, stakkar".

Stemorsblomst: "Navnet har den derfra, at man har tænkt sig de fem kronblade som en stedmor med fire døtre. Selv sidder stedmoren som det største nedadvendte blad med støtte paa to bægerblade. Hun har altsaa sin egen, dobbelte stol at sidde paa, og hendes tvende egne døtre - de til begge sider staaende kronblad - har ogsaa hver sit bægerblad at støtte sig til, altsaa egne stole. De to steddøtre er derimod de opadvendte kronblade, der kun har et bægerblad tilsammen at sidde paa. Men til gjengjæld er de sidste saa langt smukkere - neop som i eventyret": Fra: Borrebæk, J.H.: Planteskisser.

Jacob Dybwads forlag, Kristiania 1903 (s. 99).

Stridens eple - Ifølge gresk mytologi var himmeldronningen Hera og de andre gudene tilstede i et bryllup mellom kongesønnen Pelevs og Tetis (en av de femti nereidene (havnymfene). Gudinnen Eris (romernes Discordia), gudinnen for strid og uenighet, fikk ikke være tilstede. Eris kastet et gulleple inn i bryllupssalen med ordene "Til den vakreste". Hera, Atene og Afrodite var mulige kandidater og trojanerprinsen Paris fikk tli oppgave å velge hvilke av gudinnene som skulle ha eplet. Gudinnene forsøkte å påvirke Paris. Hera lovte ham all den makt himmeldronningen kunne gi. Atene ville gi ham all verdens visdom. Afrodite lovte Paris den vakreste og deiligste av alle jordiske kvinner til ektemake (den skjønn Helene). Det ble Afrodite som fikk gulleplet av Paris. Fra Nanna Lindefjeld-Hauge: *Antikkens guder og helter*. J.W. Cappelens Forlag 1972. s. 36-37.

Sub rosa - i fortrolighet.

Syrinx - Nymfen Syrinx flyktet fra Pan, og skapte seg om til et siv. 7 siv ble til en fløyte.

Tiriltunge - Jomfru Marias gullsko

La tomatina - I byen Búnol i Spania siste uken i august, med en to timers seanse hvor folk bader i tomater og kaster tomater på hverandre.

Tyttebærkrigen - Norsk felttog mot Bohuslän i Sverige 1788.

Vindguder - Euros (Østavind), Boreas (nordavind) og Zefyros (vestavind). Zefyros hadde en kurv med blomster, og var gift med Kloris (Flora).

Yggdrasil - Livstreet eller verdenstreet i Norrøn mytologi. Ask (*Fraxinus excelsior*) som brer sine greiner ut over hele verden. Yggdrasil har tre røtter: 1) en hos æsene med brønnen Urdarbrunnr hvor gudene holder ting, 2) en hos rimtursene (jotnene) hvor det ligger en brønn som tilhører den vise Mime (Mimes brønn) og 3) en i Nivlheim. Ved Nivlheim er det en brønn, Hvergelme, hvor ormen Nidhogg og andre ormer ligger og gnager på treets røtter. I treet er det mange dyr bl.a. ørn, hauk, hjort og ekornet Ratatosk. Voluspå strofe 19. Fra P.A. Munch. *Norrøne gude- og heltesagn*. Universitetsforlaget 1967. s. 32.

Æneas - Æneas i Vergils Æneiden blir såret i kamp mot italienske Turnus. En av Æneas hjelpere fra Troja forsøker å få pilen ut av såret, men Æneas redde av gudinnen Venus som henter en urt fra Kreta som blandes med vann fra Tibern.

Årstidene (Horai) - Døtre av Zevs og Temis. Tallo (blomstringstid), Karpo (høstetid), Auxo (gir vekst). Bærer kvister med knopper og skudd. Hos Hesiodos kalles de Evnomia, Dike og Eririne.

***

Kyssing av en som står under en misteltein.

Gåsunger - selje.

Idun, hustruen til Brage, eide vidunderlige epler som gjorde gudene yngre.

Osiris - Egyptisk vegetasjons- og solgud. Var gift med Isis.

Litteratur:

Eitrem, S.: Guder og heroer. Kristiania 1918.

Eitrem, S.: Mysteriereligioner i antikken. Oslo 1942

Faye, Andreas: Norske Folkesagn. 1833

Hertig, Henrik & Ranheimsæter, Harald: Antikkens mytologi. Dreyer Forlag 1962.

Stang, Nic: Klassisk mytologi. Oslo 1945.

Botanikk i malerkunst:

Ornamentikk i bronse omkring Østdøren til Baptistery i Firenze "Gates of Paradise" som Michelangelo kalte den, laget i 1425 av Lorenzo Ghiberti (1378-1455) . Et av de først eksempler på bruk av blomster innen kunst. Den danske maler Johs Flintoes *Scener af Reiselivet i Norge* (1838-1840), oppdaget høyfjellet i kunstnerisk sammenheng. Akademilærer i Kristiania.

Astrup, Nikolai:

Marsmorgen

Vårnatt og seljekall

Soleienatt.

Dahl, J.C.

Bjerk i storm. Bergen billedgalleri

Jorde, Lars: Seljekaller (1893)

Skredsvig, Christian: Seljefløyten.

Gehn, Jacques de (1565-1629) med det første hollandske blomstermaleri med tulipaner og fritillarier i 1600.

Breughel, Jan (1568-1625) "Velvet"

daVinci, Leonardo: Liljer.

Huysum, Jan van

Alle blomstene blomstret ikke på samme tid

Hulsdonck, Jacob van (1582-1647)

Fearnley, Thomas

Slindebirken. Nasjonalgalleriet.

Fantin-Latour, Henri (1836-1904)

roser

Monet, Claude (1840-1926) Malte flere enn 250 bilder av vannliljer fra sin vannliljedam i Giverny. Impresjonistmaler

Van Gogh, Vincent (1853-1890) Solsikker

Bosschaert, Ambrosius (1573-1621) 24 kjente blomsterbilder malt mellom 1607 og 1621. Alle har signaturen AB og er vaser som ofte står i et buevindu eller alkove

Ruysch, Rachel (1664-1750) ofte med en uvanlig plassering av en valmue.

Tulipanhagen ved Keukenhof i Holland.

Litteratur:

Bol, L.J. The Bosschaert dynasty. Lewis Publ. Ltd. 1960

Blunt, W. Art of Botanical Illustration

Bazin, G.: Gallery of Flowers.

Coats, P.: Flowers in History. Weidenfeld and Nicolson 1970.

PS. En meget uferdig og usystematisk samling.